

KOCSIS PETRA (ford.)

Bhísam Száhní: Pálí

Egy történetnek sosincs vége. Az élet két végpontja egymással soha nem találkozik, sem az életben, sem a költészetben. Mi csak remélhetjük, hogy egy nap a két végpont találkozik, és olykor-olykor az a benyomásunk támad, hogy valóban találkoznak.

Akkoriban Manóharlál és felesége is abban a hiszemben élt, hogy egy nagy akadály került el az útjukból, s életükben, ami probléma rájuk szakadt, az már megoldódott. De egy bonyodalom, sem az irodalomban, sem az életben nem oldódik meg teljesen. Egy megoldódik, egy másik pedig rájuk szakad. Egy történetnek sosincs vége. Csak az a szerencse, hogy az élet megy tovább, folyása nem áll meg, és minden kanyarnál új formát, majd valamilyen új kérdőjelet tár a szemünk elé.

Manóharlál és családja régi élete abban a távoli városban akkor szakadt meg, amikor az országot kettéosztották. Minden ingóságukkal és emberek százaival együtt indultak el a menekültek karavánjával, és a lépéseik nyomán támadt porfelhővel körös-körül megtelt a levegő. Ahogy a különböző folyók a medrükben a tenger felé haladnak, úgy a menekültek karavánja is olyan határ felé hömpölygött, amit pont akkor húztak meg, hogy egy országból kettőt teremtsenek.

Manóharlálnak és feleségének két gyermeke volt: egy kislány, akkoriban karon ülő, és egy nagyobb, a négyéves Pálí, aki a karavánban édesapját követte. Mindenki a batyuját és szatyrát szorongatta, minden menekült tágra nyílt szemmel pásztázta az utat, minden menekült az úton haladók beszélgetését fülelte, hátha valaki esetleg utat mutat, hátha valaki legalább annyit mond, hogy mi folyik körülöttük, és a továbbiakban mi fog történni.

Az utolsó napon a nagyváros menekülttábora kezdett kiürülni, ahogy a menekültek az ingóságaikkal kijöttek a táborból. Az úton egymás mögött sorjában, a határon való átjutásra várakozva számos teherautó állt. Manóharlál is a fejére rakta csomagját, fia ujjait pedig megfogta, csakúgy, ahogy a felesége, Kausaljá is a fejére pakolta csomagját. Csecsszopó gyermekét a kezébe véve a teherautók felé haladt, amelyekre a menekültek a zsákjaikat és csomagjaikat dobálták, majd maguk is felkapaszkodtak rájuk. Mire Manóharlálnak feltűnt, hogy a fia, Pálí keze kicsúszott a kezéből, Kausaljá már felmászott a járműre, és Manóharlál a felesége kezébe adta csomagját. Akkor látta, hogy Pálí nincs ott. De Manóharlál akkor még nem aggódott igazán. Úgy gondolta, ott kell lennie valahol. Gyermeke kezének melegét még a tenyerében érezte. Minden oldalról hangzavar és tömeg vette körül. A táborok vezetői kiabáltak:

– Gyorsan, szálljanak fel a teherautókra, még napnyugta előtt át kell kelnünk a határon!

A teherautósofőrök dudáltak, a menekültek egymással ordibáltak. Manóharlál körülnézett, de Pálinak nyomát sem látta. Aggódni kezdett, és Páli nevét kiabálva visszarohtant, de sehonnan és senkitől nem érkezett válasz. Erre hirtelen összeza-varodott, és még hangosabban, újra és újra kiabálva hívta a fiát, s elkeseredve, ész nélkül ide-oda rohangált.

Az utcán a teherautók kezdtek egyesével elindulni, és az a teherautó, amin a felesége a csecsemőjükkel állt, zsúfolásig megtelt, s szüntelen szólt a dudája.

– Páli, Páli! – kiabálta Manóharlál. Torka kiszáradt a sok kiabálástól, lábát elfogta a remegés, ő maga erősen szédült. Már csak így van ez az otthontalanokkal. A zsúfolt utcán Manóharlál egyre kétségbeesettebben ordította, és olyan érzése támadt, mintha néptelen pusztaságban kiáltozna.

Még mindig Pálit kereste, amikor a teherautó araszolva elindult. Rettegő felesége – akinek a szeme a tömegben a férjére tapadt, de aztán már őt sem látta – kikelt magából, s zokogni-bógni kezdett. Összegubancolódtott hajtincsei az arcába csap-tak, csecsemője majdnem kicsúszott a karjából. Úgy szakadt ki belőle az el-elakadó lélegzet, akár a fújtatóból.

– Állj! Állj! Sofőr! Hé, sofőr állj!

De ugyan melyik sofőr hallaná meg? Mindenki torka szakadtából kiabált. Nem csak az ő családja hagyta el az otthonát. Akadt, akinek még csak a csomagjai fele került fel, de az ágykeret még az úton feküdt, másvalakinek az idős édesanyja még nem tudott felmászni a teherautóra, olyan nagy volt a lökdösődés. A teherautó apránként egyre előrébb gurult. Kausaljá tágra nyílt szeme egyetlen alakot keresett, kóválygó férje alakját kutatta. Aztán mikor Kausaljából állati üvöltés szakadt fel – ahogy egy madár az elpusztított fészke láttán sivít fel – valaki végre meghallotta, és a teherautón más is kiáltozni kezdett:

– Állítsák meg a kocsit! Állítsák meg a kocsit! – Ezután mások is felkiáltottak, és a teherautó megállt.

Ki tudja, hogy a helyzet-e a döntő, az ember maga, vagy a sors? Az események megesnek, és az élet mögölük leselkedve új csúfot belölünk. Mikor Kausaljá az egyik csomagját már ledobta, és sírás-rívás közepette a karonülő gyermekét is éppen készült volna leadni az utcán álló menekültek kezébe, abban a pillanatban érkezett vissza Manóharlál rohanvást. A fia nem volt vele. Ki tudja, miféle örvény nyelte el Pálit.

Pár hang Manóharlált biztatta.

– A gyerekeknek itt kell lennie valahol!

Az emberek integetve hívták Manóharlált:

– Gyere, gyere! Bizonyára már felszállt egy másik teherautóra! Gyere vissza!

Mások dühösek és bosszúsak voltak.

– A te egy szál gyereked miatt fog állni a teherautó? Ha meg akarod keresni, szállj le a kocsiról!

Többeknél elszakadt a cérna. Ha Manóharlál nem érkezik rohanva, ki tudja, Kausaljá talán zokogva leszállt volna a teherautóról, és valaki a csomagját is utána dobta volna. Bizony, teljesen igazuk volt: hiszen nem kell-e még naplemente előtt átkelniük a határon?! Egy gyerek miatt vesztegelne a teherautó?

A menekültek szívében elapadt az együttérzés forrása. Amikor Páli egyszer ott-hon vészett el, az egész környék elindult a keresésére. Valaki azt kiabálta:

– Szállj le, ha meg kell keresni a gyermeket, szállj le!

Férj és feleség képtelen volt döntésre jutni, hogy leszálljanak-e, vagy maradjanak. Pálának nyoma sem volt. Manóharlál és Kausaljá továbbra is magán kívül bámulta az utat. A város szép lassan elmaradt mögöttük, a kiáltások elhaltak. Akkor már egyedül csak Kausaljá szólongatta a fiút. Aztán fás területek, majd szántók kerültek a szemük elé. A városi tömegben elveszett Páli messze elmaradt mögöttük. Kausaljá sokáig zokogott, és a teherautó karavánban szíve nyugtalansága először fékezhetetlen zokogásba, majd csöndbe, majd mély depresszióba fordult. A teherautók konvoja zötykölődve tovább haladt. Szépen lassan árnyak ereszkedtek az égre és itt-ott csillagok kezdtek pislákolni. Az opálos, közönyös ég alatt Manóharlál lelket öntött a feleségébe.

– Meglesz, elő fog kerülni. Itt van valahol. Nem tűnhet csak úgy el. Egy jótét lélek biztos felrakta őt egy másik teherautóra.

Aztán Kausaljá merev tekintetét és az arcára kiülő néma fájdalmat látva így szólt:

– Ha nem talál minket, mi mit tehetnénk? Isten kegyelméből legalább egy gyermek megmenekült. Lékhrádsz három gyermekét a szeme láttára gyilkolták meg. Ahogy a jó Isten akarja...

Kausaljá üres tekintettel bámulta az utat.

De tényleg, egy kisgyerek elvesztését ki tartja nagy dolognak? Emiatt ekkora felhajtást csinálni, mi értelme?! Az otthontalan menekültek lassanként beszélgetésbe elegyedtek. Az asszonyok is csevegésbe merültek. Innen-onnan nevetés hallatszott.

Miközben a határ felé tartottak, besötétedett. Amikor a teherautók megálltak, Manóharlál a járműből leugorva az útra rohant, és Páli nevét kiáltozva minden teherautónál sírva kért segítséget. Egy-egy autóba belesett, de sehonnan semmilyen válasz nem érkezett. Hangja mintha a néma vadonból szólt volna. Pálának nyoma sem volt.

A határhoz érve a menekültek a teherautókból más teherautókba ültek át, és az éjszaka sötétjében Amritszár felé vették az irányt. A számtalan csillaggal teleszórt ég közönyösnek és titokzatosnak tűnt. A menekültek elcsöndesedtek, és a járművek zötykölődése közepette leragadt a szemük, vagy a megkövült és néma ürességbe bámultak. Ám Manóharlál felesége hirtelen felsikított, úgy szakadt ki belőle a hang, hogy az autón ülők azt hitték, a nő megőrült, de aztán a sikoly után Kausaljá szólongatni kezdte fiát. Ettől megnyugodtak, hogy nem örült meg, csak szomorú, képtelen elfelejteni a fiát. A sokáig tartó szólongatás után, mikor férje vállára hajtva a fejét elaludt, Manóharlál legbelül mélyen döntésre jutott. Ha Páli tényleg nem kerül elő, akkor amint megállapodnak valahol, visszatér és megkeresi.

A sötétségben a teherautókonvoj tovább haladt. Az agyuk eltompult, nem voltak képesek arra gondolni, ezután mi lesz. A sors olyan sűrűn szőtt fekete leplet vont a szemük elé, hogy a mögötte pislákoló mécses derengését sem látták. Csak a döcögés létezett, a fáradság, a tágra nyílt szem, a kiszáradt torok, és a ragyogó csillagok fölöttük magasodó félelmetes kupolája.

Azon az éjszakán, hosszas sírás-rívás után, miközben Zenab mellén aludt, Páli zokogása a szeretet tengerébe merült. Az ember számára a legnagyobb menedék, a kedvesség mindennél nagyobb forrása a női kebel. Zenab karjába zárta a fiút. Életében először érezte át azt a boldogságot, melyet csak az a nő érezhet, akinek nem adatott meg a gyermekáldás. Az illatos, apró test úgy simult hozzá, mintha az ölébe teremtették volna. Zenabnak olybá tűnt, bármelyik pillanatban tej fakadhat a melléből. Mindenestül feldúlta az anyaság érzése.

– Nem szólsz semmit?

A mellettük lévő ágyon feküdt Sakúr, aki sokáig a felhőtlen eget nézte, amelynek számtalan csillagáról Zenab sötétkék kendője jutott eszébe, amit akkor viselt, amikor az esküvőjük után a házába érkezett, és amire fehér, ragyogó csillagokat hímeztek. Zenab kendő alól kibukkanó, ragyogó arcát látva úgy érezte, mintha a Hold érkezett volna a házba.

Sakúr porcelánt árult. Az utcákat járta kezében a portékájával, évek óta róttá így a város útjait. Aznap délben ott sodródott ez a fiú a hömpölygő emberáradatban, majd megállt egy utca sarkán, ahol édesapját szólongatta. Sakúrnak megakadt rajta a szeme. Leült mellé, és gyengéden letörölte az arcáról a könnyeket. Amikor látta, hogy a fiú nem zokog tovább, megfogta a kezét és így szólt:

– Gyere, elviszlek apukádhoz. – És nagyon lassan elindult vele.

Először arrafelé mentek, ahonnan a menekültek távoztak. Addigra minden teherautó elment, és már a felvert por is elült. A menekülttábor is kiürült. Az éjszaka sötétjében, mikor Sakúr a szegényes háza előterébe lépett, Páli már a vállán aludt.

Sakúr istenfélő ember volt, élete aggodásban telt. Amióta a zavargások elkezdődtek, távol tartotta magát tőlük. Mikor a piac kigyulladt, és a sikátorokban néhány embert megöltek, újra, meg újra csak ezt az egy mondatot ismételte: „Isten ránk zúdítja haragját.”

– Nem szólsz egy szót sem? – kérdezte újból Sakúr.

– Mit mondjak? – kérdezett vissza Zenab vontatott hangon, majd újra elhallgatott.

A gyerek apró teste iránt érzett odaadás átítatta az asszonyt. Úgy tűnt, mintha a gyermektelenség terhe lehullna válláról, teste ellazulna, mégsem akarta megmondani a férjének, hogy milyen tengernyi öröm járja át, amikor ez az ismeretlen fiú a mellén lélegzik.

– Minden hindu és szikh elment. A tábor kiürült. Most már senki nem jön ide – mondta Sakúr.

Zenab csendben maradt. A gyermek fészkelődött álmában, mélyet sóhajtott, de kezét nem vette le Zenab melléről.

Miközben az eget nézte, Zenabnak úgy tűnt, mintha az ő jó sorsa miatt ragyogna az egész égbolt. Ám Sakúrhoz hasonlóan ezt nem mondta ki, csak így szólt:

– Vidd vissza pontosan oda, ahonnan hoztad! Miért okoznánk fájdalmat szerencsétlen anyjának.

– Miért tennénk ilyet? Mi csak oltalmat nyújtunk neki – dörmögte Sakúr – Ha elvinnénk a rendőrségre, aligha juttatnák el a szüleihez.

Mindketten puhatolóztak. Zenab, miközben állával a fiú homlokát simogatta, ezt suttogetta:

– Mi a neve?

– Honnan tudnám? Amikor rákérdeztem, akkor a Páli nevet mondogatta.

– Mennyire furcsák a hindu nevek! Páli, miféle név ez? Én Iltáfnak nevezném a fiamat.

Mindketten sokáig hallgattak. Zenab elmerült az érzéseiben, Sakúrnak mindenféle gondolat járt a fejében. *Ha senki sem kérdezősködik, akkor ellebet Zenabnál. Egy gyerek játszhat az udvarban. Még senki nem jött tudakozódni utána. Mahmúd szabó hindu házba költözött, és még senki sem faggatta. Mír Zamán a szomszéd szabó üzletéből mindent hazavitt magához, őt sem faggatták. Én csak menedéket nyújtok neki, egy elveszett, zokogó fiúnak segíték.* Ezeken rágódva, mégis eluralkodott Sakúron a kétely.

Másnap, mikor a gyerek ismeretlenek között ébredt, újra sírva fakadt. Amikor édesapját hívta, Zenab megitta tejjel, kezét a fejére tette, és sokáig simogatta a hátát. A kis Páli újra görcsös zokogásban tört ki. Zenab szeme újra és újra a bezárt ajtóra meredt, nehogy valaki a gyerek sírását meghallva bejöjjön a házba. Igaz, hogy itt van a gyerek a házban, de nem tiszta úton hozták ide! *Mi lesz, ha valaki hírét veszi? Néhány napig rejtegetniünk kell.*

Miután kisírta magát, Páli elcsöndesedett. Az udvar sarkából lopott pillantásokat vetett hol az egyik, hol a másik irányba. Mélyeket sóhajtott. Zenab szíve a fiú minden sóhajára elszorult. A gyermek érkezése óta ő sem találta helyét.

Sakúr bízott abban, hogy néhány napon belül megismeri és megszokja a gyermek a házat. De lelke nyugtalan volt. Ki tudja, vajon nem tévednek-e ide a szülei, és keresés közben nem bukkannak-e rájuk? Még nem ment el minden menekült. Mi lenne, ha megtudná a rendőrség? Ki tudja, mekkora bajba kerülnének.

Valahogy eltelt két nap, s a harmadikon a fiú már kezdett megnyílni. Az udvarra nyíló ajtó mellett egy kóbor, fehér macska ült, aminek láttán a gyerek felderült. És amikor a cica leugrott a padlóra, a gyerek a macskát hívogatva felé futott. Ekkor Zenabba visszatért az élet.

Abban a pillanatban valaki dörömbölt az ajtón. A férj is, és a feleség is megrémült, szívük hevesen vert.

– Itt vannak a fiú szülei!

Zenabon valami baljós érzés futott át.

– Nehogy már a rendőrség legyen! – mondta Sakúr, és meglepődve nézett az ajtó felé.

Valaki hangosan dörömbölt, úgy tűnt, mintha bottal verné az ajtót.

- Nyissátok ki! – hangzott kintről.
- Nyitom már, uram – mondta Zenab. – Lássuk, ki az!
- Vidd be a gyereket! – Sakúr előresietett
Zenab felkelt, és a gyerekekkel a ház felé indult.

Az ajtó mögött se rendőr, se szülő. Egy szakállas *maulví* állt ott vastag bottal a kezében. Meg két verőlegény is volt vele.

– Ki hozta ide a hitetlen fiút? – üvöltötte, amint belépett az udvarba. A két botos legény követte. – Rejtegettek még más hitetlent is? – Sakúr elrohant egy székért.

– A szent Koránra esküszöm. Nem rejtegetünk senkit – mondta Sakúr. – Mi csupán egy árva fiúnak nyújtunk menedéket.

- Hol van az a fiú?
- Odabenn alszik, uram.

A *maulví* kételyekkel telve nézte Sakúr arcát, aztán hangosan a földhöz verte botját, és így szólt:

- Hozd ide, hozd elénk a fiút! Ki is ő?
- Erre Zenab saját maga hozta ki a gyereket.
- Egy hitetlen gyermeket oltalmazol?

– A gyereket örökbe fogadtuk, mi nem vétkeztünk, *maulví száhbab!* – mondta Zenab magabiztosan.

- Körül van már metélve? Áttért már?

Zenab megkönnyebbült. A *maulví* nem azért jött, hogy elragadja, csak hithű muszlimot akar faragni belőle. De csöndben maradt.

– Miért nem szólsz semmit? Az öledbe ülteted egy hitetlen tisztátalan gyerekét? A saját tejdeddel itatod? Kígyót melengetnél a kebleden?

Zenab a *maulví* érvelése hallatán elszégyellte magát. Meglepődött. Ő eddig ezeket miért nem vette észre? A fiú se tisztátalannak, se kígyók gyerekének nem tűnt. Éppen mondani akart valamit, amikor a *maulví* a padlónak csapta botját, és így szólt:

– Ezt a hitetlen gyereket hozzátok el a mecsetbe, holnap reggel. Máskülönben nagy baj lesz.

Majd az ajtó felé indult.

Miután a *maulví* elment, Zenab megcsóválta fejét és elmosolyodott. *Csupán át akarja téríteni, körül akarja metélni, ugyan miért holnap, akár ma is megtehetné? Ha már nem akarja tőlünk elszakítani. Miért kellene ettől félni?* Vállukról lehullott a teher, Zenab a gyereket a karjába zárva puszilgatta.

Már másnap megtörtént a gyermek körülmetélése. A kés láttán a kicsi Páli megijedt, és Zenab lábához szaladt segítségért. Alighogy végeztek, a *maulví* is dédelgetni kezdte a fiút. Páli fájdalmában azt sikította, hogy „Apa! Apa!”, de a *maulví* még ezt sem rosszalta, sőt nevetett és mosolygott. A szomszédságból is jöttek emberek és gratuláltak. A *maulví* először hozatott a gyermeknek egy piros *rúmít*, amin volt egy fekete bojt. A fejére tette. Zenab ráadott egy új muszlin *kurtát*. A *maulví* a gyermeket maga helyezte Zenab ölébe.

– Tessék, most már a te gyermeked, nem holmi hitetlen fia. Most már az igaz hit szülötte.

Majd a gyerekek az Iltáf nevet adta.

Zenab és Sakúr egész háza megtelt fénnel. Mint más ünnepi alkalmakkor, Zenab a karjába vette Iltáfot, s házról házról vitte, hogy bemutassa és csokoládét osszon.

A gyermek lassacskán hozzászokott új környezetéhez. Egy év múlva már a kicsi Pálit, Sakúr Ahmad, az edényáros fiát Iltáf Husszein néven ismerték. A ház udvarában játszott, apját utánozva edényeket árult. Egy kosárban összegyűjtötte a ház edényeit, fejére tette a kosarat, és az udvarban körbejárált és kiabált:

– Porcelánedényt tessék! Bögréket, tányérokat tessék!

Mikor érkezett a ramadán, az udvar közepére állva üres bádogdobozokat ütlelt, és hangosan kiabálni kezdett:

– Ébresztő muszlimok, böjtöljtek!

Zenab és Sakúr a mecsethez tartozó iskolába is hamarosan beíratta, ahol a többi gyerekekkel együtt a mecset oldalánál, a padlón ülve, testét hintáztatva a szent Korán verseit magolta. Zenab és Sakúr kapott a sorstól egy vezérfonalat, ami mentén nagy boldogsággal zajlott az életük. Férj és feleség a jövő álmait a kicsi Iltáf köré szötte. A házaló Sakúr arról a napról álmódzott, amikor porcelánedényboltot nyit, és ketten, apja és fia együtt ülnek majd benne, semmiben nem szenvednek hiányt, a maguk urai lesznek.

Zenab pedig arról álmodott, mikor Iltáf felesége, a bokapereceit csörgetve belép az udvarba, és az udvart elárasztja a fény.

Két év telt el ilyen boldogságban.

Egy nap az edényáros épp nem tartózkodott otthon. A kis Iltáf iskolában volt. Egyedül Zenab ült az udvarban a zsákvászon függönyök mögött, és gabonát őrölt, amikor kopogtattak.

Zenab kiszólt:

– Nincs férfi a háznál. Délután jöjjön.

Odakint rövid ideig csönd volt, majd egy hang hallatszott.

– Sakúr Ahmadot beidéztek. A rendőrségről hívatják.

Zenab letette az örlökövet, a *szári* végét megigazította fején, és a függönyök mögött felállt. A remegés sístergő hulláma járta át a testét a feje búbjától a lábujjáig.

– Miről van szó, uram?

– Holnap reggel küldd az őrre. Nagyon fontos ügyről van szó.

– Miféle ügyről, uram? – kérdezte Zenab félelemtől remegő hangon.

– Indiából levél érkezett a gyerek ügyében.

Zenab minden ízében reszketett. Torka kiszáradt.

– Holnap küldje az őrre! El ne felejtse! – Majd távolodó lépések hangja hallatszott.

Néhány trauma természete olyan, hogy a szíven csak sebet ejt, és az idő múlásával az a seb begyógyul, néhány trauma azonban olyan, mely parazitává válva rágja a szívet és az embernek semmi ráhatása nincs. Mire Kausaljá a férjével Indiába érkezett, gyerek nélkül maradt.

Azon a napon, ha a teherautók sora tényleg biztonságban eljut a határig, Manóharlál és Kausaljá a gyerekükkel biztonságban átkelhetett volna a határon. Így Páli emlékére is az idő pora telepedett volna, és az elszakadása okozta bánat is tompult volna. De nem így lett.

Miután kiértek a városból, még egy esemény történt. A teherautókaraván épp a sötétségben haladt, amikor hirtelen emberek jöttek ordibálva-kiabálva a környező földekről, és az útra rohantak. Arcukon maszk, kezükben lándzsák, dárdák, nyelvükön pedig jelszavak és káromkodások. Több teherautó elhaladt, de az utolsó három a támadás áldozatává vált. Az éjszaka sötétjében olyan kiabálást, sikoltozást, fegyvercsörgést és fájdalmas sikolyokat hallottak, amiket Manóharlál és felesége már jól ismert hazulról. Megint ömlött a vér mindenütt. Kausaljá nem is értette mi történik, meglökték, elesett. Egyedül Manóharlál kiáltását hallotta.

– Add már ide a gyereket!

Aztán már az ő hangját sem hallotta, újabb lökés érte, és arccal a földre zuhant. Amikor magához tért, valahonnan füttyszót hallott, sűrű volt a sötétség, a közelben pár ember jajgatott. Keze alatt, a teherautó platóján valami nedvességet érzett, ami lehetett víz is, vér is. Abban a pillanatban a jármű elindult. Az égre nézve úgy tűnt, mintha maguk a csillagok kezdtek volna mozogni. Torka kiszáradt, vízre vágyott. Újból úgy érezte, mintha forogna a csillagos ég, majd ismét eszméletét veszítette.

Delhibe érkezvén Manóharlálnak néha-néha olybá tűnt, mintha éppen a hullarokás alatt feküdne a földön, és a szuszt is kiszorítanák belőle. Vergődve próbált kiszabadulni a rakás alól. Úgy érezte, ha nem sikerül, agyonnyomják. Miközben Delhi poros utcáit róttá, arra gondolt, ha végig a gyerekei miatt kesereg, a város utcáin ő is, a felesége is éhen hal. Menekültek ezrei kóvályogtak Delhi sikátoraiban. Menedék után kutattak. Ha a semmiből kell előteremteni a napi betevőt, akkor hátat kell fordítani a múltnak. *Nem egyedül velem történt ez, hanem száz- és százakkal.* Néhányan segítő kezet nyújtottak, mások elfordították a tekintetüket, de végül beszerzett egy kézikocsit, és a bazárban megnyitotta üzletét. Ám amikor az egész napos hiábavaló járkálás után hazatért, otthon a félőrült, néma csöndben ülő feleségét látta, vagy azt, hogy éjnek évadján álmából felriad, sikoltozik, s akkor inába szállt a bátorsága. Ha a nő megőrült, hogyan tudná gondját viselni? Az egész élet szenvedés lesz. Manóharlál Kausalját simogatta, a nő kezét a kezébe véve magyarázta:

– Nézd, kedvesem, ha Isten is úgy akarja, még lehetnek gyermekeink, szedd össze magad.

De abban a pillanatban, hogy az asszony meghallotta a „gyerek” szót, remegni kezdett, és néha-néha úgy szólongatta gyerekeit, hogy Manóharlálnak a szíve is belesajdult.

Ezért, miután egész napokat a kézikocsija mögött állt, a maradék időt irodákban és bíróságokon töltötte, és minden magas beosztású emberhez bekopogott. A kormány, hogy asszonyokat és lányokat kerítsen elő, tulajdonokat juttasson vissza, elveszett embereket találjon meg, nagy irodákat létesített. És az ezekben az irodákban dolgozó emberek, a kormányzati dolgozók, a szociális munkások gyakran utaztak Pakisztánba.

Manóharlál belevetette magát a hivatalok útvesztőjébe, de ugyan milyen segítséget várhatott volna? Hónapok teltek el hónapok után. Tapodtat sem haladt előrébb. Seholy semmi nyom. Nem könnyű feladat ez, egy többszázézes városban kószáló gyerek keresése. Amikor belevetette magát az ügyintézésbe, még reménykedett, és úgy tűnt neki, elég lesz annyi, hogy gyorsan abba a városba, arra a környékre megy vissza, ahol Páli keze kicsúszott az övéből, és Páli valamilyen utca sarkán állva az utat fogja fürkészní, s akkor ő a karjába kapja sebtiben, Delhibe viszi, és Kausaljá ölébe helyezi.

De a keresés nem járt eredménnyel. Manóharlál ügye két teljes évig a levegőben lógott. A nyomozást végző kormányhivatalnokok és szociális munkások csoportja Pakisztánba ment, ő is néha összecsomagolt, és velük tartott. De minden alkalommal csalódottan érkezett vissza.

Két teljes év elteltével azonban nyomra bukkantak. Tudomásukra jutott, hogy abban a bizonyos negyedben, egy Sakúr nevű edényárus házában egy gyerek lakik. Így amikor a csapat elindult, Manóharlál az új reményre támaszkodva velük tartott.

Azóta, hogy az a rendőr első alkalommal Sakúr Ahmad házához érkezett az idézéssel, Zenab egész álló nap partra vetett halhoz hasonlóan vergődött. A ragyogó udvar felett beborult az ég, és álmaik darabokra törtek.

De ahogy telt a délután, megjött a bátorsága. Sakúr hazatért. A híreket hallva ő is elsápadt, lába megremegett. Később az utca és a környék lakóinak a fülébe is eljutott a hír. Sokan együttérzésükről biztosították őket. Amint a *maulví száhabnak* is a tudomására jutott, fogta a botját, és odasietett.

– Pokolba velük! Csak ne aggódjatok! Nincs joguk hozzá, hogy rátegyék a kezüket. Mostanra áttért az igaz hitre, hogy adnánk őt ezeknek a hitetleneknek a kezébe?!

Zenab lelke megnyugodott. A *maulví jól mondja, mostanra ez a gyermek már nem az a gyerek, aki azon az első éjszakán a karomban aludt. Akkor elvihették volna, most már senki sem!*

A bölcsék tanácsa összeült. Döntés született, hogy a rendőröknek a *maulví száhab* maga fogja elmagyarázni: az idézést kézbesítő rendőrnek saját kezűleg rá kell írnia a papírra, hogy Sakúr Ahmad nincs otthon, elment valahova, nem tudni mikor tér vissza. Ha pedig újra meg újra idézés érkezik, néhány napra a férj és a feleség a gyerekekkel együtt elutazik.

– Pokolba velük, majd meglátjuk, hogyan viszi el innen egy hitetlen a gyereket. És a *maulví* a botjával kopogva elégedetten távozott.

Aztán kezdetét vette a furcsa bújócska. A kormányzati intézkedéseket politikusok hozzák, de a gyakorlatban a kisemberek valósítják meg. Felülről írott parancs érkezett, hogy azt a bizonyos gyereket vissza kell juttatni, mire egy rendőr egyenest az orra után menve a megfelelő házhoz érkezett. Bekopogott, fenyegetőzött, aztán a kezébe nyomtak néhány rúpiát. Az idézésre ráírta, hogy a ház le van lakatolva, az otthoniak elmentek hazulról, nem tudja, mikor térnek vissza.

Nem egy kisebb-nagyobb megvesztegetési ügyről volt szó, nem is egy gyerek visszaszolgáltatásáról, hanem egyre inkább hitbeli kérdéstről. Hogy a gyereket nem küldték vissza, a hit szolgálata, a becsület és a tisztesség dolga volt.

Teltek a hónapok és az évek.

Egy alkalommal kis csoport érkezett Sakúr Ahmad házához, de a házra valóban lakatot tettek. Miután az éjszaka a család megkapta a hírt, tényleg elmentek hazulról. A csoport tudomására jutott, hogy Sakúr Ahmad a bátyjához ment Sékhúpurába. Nem tudni, mikor érkeznek vissza. Mikor a csoport Sékhúpurába érkezett, akkor tudták meg, hogy pont egy nappal korábban Sakúr Ahmad a feleségével és gyerekével együtt Lájalpurba ment.

– Hát igen, a gyerek is velük volt, de a hollétükről nincs tudomásunk, azt nem mondták meg.

Ezzel a bújócskával telt el három teljes év. Manóharlál arca elsötétült, orcáján mély barázdák keletkeztek, haja megöszült. Szeme előtt folyamatosan a bizonytalanság pora gomolygott. Vajon mi az igazság, mi a hazugság, már fogalma sem volt. Az élet Manóharlált úgy gyötörte, mintha a sasmadár marcangolná.

Ki tudja, hogy Manóharlál eltökéltsége miatt-e, vagy a szerencsétlen Kausaljá szemének hatására, öt hosszú év után a férfi végre Sakúr Ahmad udvarában ült. Vele együtt voltak a kutatócsapat tagjai, a szociális munkások és a kormányzati tisztviselők is. A pakisztáni kormány oldaláról egy hivatalnok és a rendőrség két ügynöke. Valójában ez annak a kérelemnek a hatására történt, amit Manóharlál egy neves ismerőshez, valamilyen magas rangú kormányzati tisztviselőhöz intézett, és az a magas rangú tisztviselő egy ugyancsak magas rangú pakisztáni köztisztviselővel beszélt, ezért az ügyben előrelépés történt. Így érkeztünk el ahhoz a naphoz. Aznap zajlott a törvényes eljárás, amiből kifolyólag ha bebizonyosodik, hogy a gyerek Manóharlálé, akkor visszakaphatja.

Az udvarban nőtt a feszültség. Egyik oldalon a hivatalnokoktól elhúzódva a *maulví* foglalt helyet. A ház előtt a környék néhány lakója ácsorgott. A zsákvászon függöny mögött az erkélyen Zenab ült. Arca sápadt volt, szeme szikrákat szórt, és olyan fenyegetővé vált, mintha a tojásait akarná valaki elemelni a fészkekből. A kilencéves Pálí – mostanra Iltáf Husszein – hozzábújt. Ijedten, zavarodottan. Zenab aggodalmasan újra és újra magához szorította.

A kihallgatás előtt a *maulví* mindenfélét beszélt.

– Senki nem veheti el a gyereket! Egy hitetlen sem teheti rá a kezét.

Az Indiából érkezett csoport újra és újra megkérte a hivatalnokot, hogy a *maulví száhabot* utasítsa, hallgasson el, őmiatta nő a feszültség. Az ország felosztása után

az utcákon a vérfoltok felszáradtak, de nyomuk nem halványult el. A felgyújtott házak helye kihűlt már, de fekete csontvázuk még most is állt mindenhol. Az ország felosztásának örülete kicsit lecsillapodott, de emlékei az emberek elméjébe vésődtek.

– Hozd ide a gyereket – harsant fel a hivatalnok hangja.

Erre Zenab kínlódvá szólt:

– Mi senki gyerekét nem loptuk el, miért kellene elküldenünk a gyermeket, uram?

– Hozzátok ide a fiút! – parancsolta a hivatalnok újból, mire Sakúr Ahmad a vászonfüggöny mögül előhozta a fiút.

Manóharlál szíve hevesen kalapált. Újból elérkezett egy sorsdöntő óra, ami a szerencséjéről határoz. Szíve összefacsarodott, hogy újból megpillanthatja gyermekét, ám egyúttal a kétség és a félelem is befészkelte magát a lelkébe.

A gyermek előjött. Az udvarban összegyűlt embertömeget látva megijedt, Sakúr lábába kapaszkodott, ujját a szájába dugta, és a körülötte álló embereket nézegette.

– Fiam, gyere ide! Nézd meg, kik ezek? Felismer sz közülük valakit? – kérdezte a hivatalnok, a rendőr pedig hangosan így szólt:

– Senki se szólaljon meg! A gyermeknek egyedül kell felismernie!

Még maga Manóharlál sem ismerte fel a saját fiát. Kilencéves fiú. Magas termetű, a fején *rumí* sapka. Testén muszlin *kurtá* és *salvár*. Manóharlál cserbenhagyta a szemé. Sokáig bámulta a fiút, aztán amint a felismerés bevillant, összeszorult a torka. El akarta kiáltani magát: „Páli! Páli fiam!” De nagy erőfeszítéssel fékezte magát.

Noha a szülőapját nézte, a gyermek a felismerésnek semmi jelét nem mutatta. Eddig is félt, de az embereket látva csak még jobban megijedt. Manóharlál őt bámulta. A gyermek kikerekedett, megnőtt, világos bőrű és szép lett.

Manóharlál úgy érezte, hogy a sorsdöntő óra eljött és el is múlt, de semmi sem változott. Most aztán az élet vadonjában gürcölhet tovább céltalanul.

A mindent beborító csendet a *maulví* törte meg:

– Látják?! A gyerek nem ismeri fel! Ha az övé volna, odafutna hozzá. Volt képe idejönni a gyerekért?

A szociális munkás nyugtalansága nőtt. Megszólította a fiút:

– Fiam, gyere ide, nézd meg, ki ez?

A rendőr újból elkiáltotta magát.

– Ne szóljon senki. Megmondtam, hogy a gyerekeknek egyedül kell felismernie.

Bent Zenab lélegzet visszafojtva ült. Ki tudja, mi zajlott a lelkében.

A szociális munkás Sakúr felé fordulva ezt mondta:

– Elismerte, hogy a gyerek nem a magáé, hanem örökbe fogadta.

Válaszként Sakúr Ahmad nem mondott semmit. Ekkor a *maulví száhab* a botját kopogtatva közbeszólt:

– Ezt mi magunk is elismerjük, hogy a fiú örökbefogadott gyerek, de hogyan érthetne egyet azzal bárki, hogy a gyermek hindu és ezé a férfié?

A hivatalnok a fejét ingatta, néha a fiút nézte nagy figyelemmel, néha Manóharlál. Manóharlál egyre jobban kétségbeesett. A gyerek a hivatalnok előtt állt, és bizonytalanul csak őt nézte. Életének döntő pillanata éppen most csúszik ki a kezéből.

– A gyerek össze van zavarodva – mondta a szociális munkás.

– Maga maradjon csöndben!

– Na és ha össze van zavarodva, mit akar még – kiabálta a *maulví*. – Távozzon!

Ekkor a szociális munkás Manóharlálhoz szólt:

– Az a fénykép hol van, amit nekem mutatott?

Manóharlálnak semmilyen más bizonyítéka nem volt, csupán egy apró kép, amit magával hozott. A beszákhí vásáron Kausaljá ragaszkodott hozzá, hogy családi fényképet készíttessenek. A fényképen a kis Páli az anyja ölében ült. De ennek most mi értelme? A fiú már olyan nagyra nőtt, hogy nem hasonlított a képen lévő gyerekekhez.

Kivette zsebéből a fényképet, és a hivatalnok kezébe adta.

– A gyermek a fényképen, uram, ez a gyerek, nézze meg maga.

Erre Sakúr Ahmad idegesen beleszólt:

– A fénykép min változtat, uram? Fényképünk nekünk is van! – Majd egy bekeretezett fényképet hozott, amit ingujjával letörölt, és a hivatalnok elé tette.

A Manóharlál-féle kép is a hivatalnok kezében volt még.

– Gyere ide, fiam! – A hivatalnok magához hívta a gyereket, és a fényképet az orra elé dugta. Nem mondott semmit. Tudta, hogy a gyerek sose lesz képes felismerni a saját arcát.

A gyerek a képet maga elé véve sokáig, figyelmesen nézte, aztán mutatóját felemelte, és a fényképre helyezve hangosan megszólalt:

– Apa! – Aztán mutatóját Kausaljá arcára csúsztatva felkiáltott. – Anya!

Ismeretlen bánatféle kezdett sajogni a fiú szívében.

Manóharlál zokogásban tört ki, s a zokogása elfojtása érdekében turbánja szélét a szájába dugta újra és újra.

A hivatalnok a másik képet tette a gyerek orra elé. A gyermek felviduló arccal kiáltott:

– Papa! Mama!

Sakúr szívét örömhullám öntötte el. A vászon függöny mögött ülő Zenab szemét elfutotta a könny.

A *maulví* homloka, amit mostanáig ráncolt, a gyermek válasza hallatán kisimult.

– Mostanra muzulmánok gyereke, nem hitetlenké. Mostanra már igaz hitre tért.

– Maga maradjon csendben! – kiáltotta a szociális munkás.

– Miért maradnék? Ez a *száhab* ellökte őt magától. Mi vigyáztunk rá! – csattant fel a *maulví*.

A *maulví* harsány hangját hallva a fiú először Sakúr lábát ölelte át, aztán a zsák-vászon függöny mögé rohant.

A kinti tömeg meghallotta a benti kiabálást, s felharsantak:

– Allah-u-akbar!

A szociális munkás és az Indiából jött két hivatalnok határozottan ragaszkodott hozzá, hogy most, mivel a gyerek felismerte az apját, ideje átadni neki. Ám a helyzet romlott. A levegő újból feszültséggel telt meg. A gyerek a vászonfüggöny mögött rettegve Zenabhoz bújt.

Hogy kié a gyerek, ki vigyázott rá, mindez másodlagossá vált, a kérdés újból akörül forgott: hindu vagy muszlim-e.

Manóharlálnak semmi más nem jutott eszébe, így csendben a vászonfüggönyhöz lépett, ahol a kezét összeérintve így szólt:

– Nővérem, nem azért jöttem, hogy a gyerek életéért könyörögjek, hanem az otthon maradt feleségemet akarom megmenteni. Mindkét gyermekét elvesztette. Páli nélkül megbolondul. Éjjel-nappal gyötrődik. Szánd meg őt!

A vászonfüggöny mögött csend honolt. A hivatalnok is hallgatott, s mindenki a függönnyt figyelte. A *maulví* felállt. Bízott benne, hogy a függöny mögül válasz gyanánt ez a férfi csupán szitkozódást fog hallani.

De aztán egy megtört hang ezt mondta:

– Vidd csak a gyermeked. Nem akarjuk semmilyen szerencsétlennek az átkát magunkra vonni... Honnan tudhattuk volna, hogy mindkét gyermeketek elveszett?

Manóharlál késztetést érzett rá, hogy a függöny mögé menjen, és az asszony lába elé boruljon.

Körülbelül egy órán át búcsúzkodtak a fiútól. Zenab és Sakúr zokogva ragyogó, ünnepi ruhába öltöztette a gyermeket, amit a közelgő időre varrattak. Fejére *rúmi* sapkát tettek, és amikor kiküldték a fiút a házból, Zenab megszólalt:

– Ám egy feltétellel adom oda a gyermeket... minden évben egyszer, az időre küldd el hozzánk. Egy hónapig velünk marad. Mondd, megengeded ezt? Ígérd meg!

Manóharlál egész testében megremegett. Kezét összetette, úgy válaszolt:

– Légy áldott, nővérem! Hiszen felnevelted, megígérem. Minden egyes eljövendő életemben emlékezni fogok a jóságodra.

Élete szekere haladt tovább. Ismét ugyanazok a keresztutak, kanyarok, lejtők és emelkedők. Ha a történet itt érne véget, teljesen kerek történetté válna; de még nincs vége. Egy történet soha nem ér véget.

A szociális munkás és a hivatalnokok újabb nevet húztak ki a keresendő emberek névsorából, és hozzáadták az eredményeiket felsoroló listához.

Az állami dzsip száguldott. Elöl, a vezető mellett fegyveres rendőr ült. Egy rendőrtiszt is volt vele. A hátsó ülésen, az egyik oldalon az apa ült a fiával, szemben velük pedig két szociális munkás és egy indiai hivatalnok. A gyermek még most is meg volt szeppenve, de egyre jobban hozzásimult apjához, és a gyermeki test melegétől Manóharlálban ismét áramlani kezdett a vér. Újból összekötötte őket a szeretet fonala.

Délben átlépték a határt. Mindannyian kiszálltak a pakisztáni járműből, majd a hivatalos papírjaikat a határon álló indiai tisztviselőknek átadva visszaültek az autóbába. Manóharlál a fiával és a csoport más tagjaival együtt egy másik járműbe ült át. A dzsip Amritszár felé vette az irányt.

Éppen síkságon haladtak, amikor a hátul ülő szociális munkás, ki tudja, mi készítette rá, felemelte a kezét és a gyerek fejéről levette a *rúmi* sapkát, majd gyorsan kihajította az autóból. A fekete bojtos, piros sapka az útszéli porba hullott.

– A sapkám! – A gyerek a fejéhez kapott. – Hé, a sapkám!

Ennek hallatán a szociális munkás előrehajolva így szólt:

– Te hindu gyerek vagy, akkor miért hordanál muszlim sapkát?

Hogy kidobta a gyerek sapkáját, az Manóharlált is megdöbbenett. Ez bizonyára bántja a gyereket. Határozottan megszólalt:

– A gyerek honnan tudhatná, hogy muszlim viselet? Mondja csak, miért dobta ki? Álljanak meg, kiszállok és felveszem!

A gyerek sírva, kezét továbbra is a fején tartva azt kiabálta, hogy „a sapkám, a sapkám!”.

– Gyerek még, honnan tudhatna erről? – folytatta határozottan Manóharlál. – Nézzen rá, hogy sír!

– Sírjon csak, sírjon! Oda se neki. Ezután úgyszem ad rá muszlim sapkát, nemde? Mindjárt elhallgat.

A dzsip haladt tovább, miközben gomolygott körülötte a por.

A határ túloldalán, abban a kisvárosban, ahol sok menekült telepedett le, futótűzként terjedt a hihetetlen esemény híre, hogy Manóharlál és Kausaljá fia hazatért. Bizony, Isten malmai lassan örölnék, de biztosan! Öt esztendő után tért haza. Micsoda szerencse! Az asszonyok a gyereket puszilgatva megáldották, és kezüket összetéve hálát adtak az Úrnak.

– Akinek a sors hosszú életet ad! Nézd meg, nővérem, a gyereket, akit a melledhez szorítottál, az meghalt, amelyik pedig támogatás nélkül sodródott, az megmenekült és hazatért. Akire az Isten gondot visel...

Mikor hazatértek, a fiú úgy sírt, mint az első nap Zenab és Sakúr házában. Csak a távolból méregette édesanyját, mivel korábbi önmagát semmi sem idézte fel. Egész gyerekkora oda lett! A gyerek elméjében a homályos emlékek lassanként visszatértek, szórványosak és zavarosak voltak. Az édesanyja ölében ülő kishúga jutott eszébe, aztán az a bivaly, amit a házuk elé kötöttek ki, s amelyikre gyakran felmászott. Majd az az ág, amit mindig kiraktak a ház elé. Ezután hangokat hallott. Édesanyja is lassan kezdte összeszedni magát. Képtelen volt elhinni, hogy ez a fiú, aki előtte áll ujjával a szájában, és aki őt bámulja, valóban az ő Páli fia. Valami feszült benne, és nyugtalansága egyre csak nőtt.

Három, négy nap telt el így.

Vasárnap volt. Manóharlál házában kicsi udvarából dobolás hallatszott, a környék asszonyai pedig énekeltek. Az udvarban két aprócska szőnyeget terítettek le. Pár széket és ágyat is kivittek. Mostanra Kausaljá is összeszedte magát, lassacskán

beszédbe elegyedett másokkal. Időnként a fia is odaült mellé. Kausaljá arany szegélyű, piros kendőt viselt a jó szerencse jeleként.

Manóharlál hol az egyik vendégnek, hol a másiknak mesélte:

– Szeretetlenben nevelték a fiút. Soha nem felejttem el a nagylelkűségüket.

– Kétségtelen, a világban nincs hiány tisztességes emberekből – mondogatták az emberek bólogatva.

Az udvar megtelt emberekkel. Manóharlál ezen örömteli alkalomból édes *lad-dúval* teli tálat kínált körbe, amikor a fiú – Páli – furcsa dolgot csinált. Éppen a doboló asszony mellett ült édesanyjával. Figyelmesen szemlélte a dobokat, majd csendben felállt, és a jobb oldali szobából gyorsan kihozott egy bambuszgyékényt. Aztán az udvar egyik oldalán leterítette, rátérdelt, és muszlim imába kezdett.

Az udvarban az emberek megdöbbenve nézték, ahogy a fiú hajlongva imádkozik.

– Hé, mi ez, Kausaljá! Mit művel a fiad? – kérdezte valamelyik nő.

Ekkor Manóharlál így szólt az egyik mellette álló férfihoz:

– Minden délben elkezd imádkozni. Magától tudja, hogy eljött az ima ideje.

Manóharlál ugyan ezt mondta, de közben szégyenkezett, amiért a fia ennyi ember előtt kezdett imádkozni. Az ünnepség megrendezése közben eszébe sem jutott, hogy a fia pont ilyenkor mindig imádkozik.

– Miért nem állítja le? – kérdezte valaki.

– Hiszen gyerek még, mit tudna erről? Szép lassan maga is megtanulja.

Erre hangosan megszólalt a helybéli vezető.

– Ha most megtiltjátok neki, leszokik róla, ha nem, akkor megmarad muzulmának.

Amíg a gyerek imádkozott, a körülötte álló emberek oda-odafordulva nézték. Manóharlál a gyerek védelmére kelt, és újra meg újra azt mondogatta:

– Nekik nem volt saját gyerekük, mégis öt teljes évig szeretetben nevelték. A jóságukra minden egyes elkövetkező életében emlékezni fogok.

– A gyereket muszlimmá nevelték, mégis védelmezed őket? – ordította a helybéli elöljáró.

A fiú a sarkára ült, és a tenyerét az ég felé emelve a bemagolt ima szavait ismételte. Ekkor az elöljáró, aki eddig Manóharlál mellett állt, a fiúhoz lépett. A gyermek az ima végeztével az arcára tette kezét, de az elöljáró megragadta a csuklóját, és az udvar közepére rángatta a fiút.

– Mit művelsz?

A fiú összezavarodott, majd lassan válaszolt.

– Imádkozom.

– Itt ez nem mehet tovább, nem járja, hogy holmi muszlim imákat darálj – mondta nyersen az elöljáró.

A körülötte állóknak pedig ezt magyarázta:

– A muszlimok már megmérgezték fanatizmussal! – Majd hangosan mondta a mellette állóknak: – Hívassátok a *panditot* és a borbélyt! Most rögtön végezzétek el

a *munda* szertartást: a fejét borotváljátok le, csak egy tincset hagyjatok! Menjenek a pokolba! Muszlimként küldték ide a gyereket!

A fiú megijedt, és könnyek gyűltek a szemébe.

– Mi a neved?

A gyerek a nagydarab előljáróra emelte tekintetét, és félénk hangon válaszolt.

– Iltáf! Iltáf Husszein, Sakúr Ahmad fia.

Az előljáró legszívesebben alaposan pofon vágta volna a fiút. A fiú a csuklóján érezte a férfi markának szorítását, remegett, mégis a szemébe nézett.

– Nem! A te neved Pálí... – Jaspál!

A gyermek elnémult. Majd azt suttogetta:

– Iltáf!

– Mondd ezt még egyszer, és meglátod, kitepem a nyelved!

A közelben állókhoz fordult.

– Látják a muzulmánok művét? Ezt nevezem én térítésnek.

Közben megérkezett a *pandit* és a borbély. Mögöttük egy ember jött, aki a fején tűznek való edényt cipelt, és egy másik, aki pedig *ghít*, a szertartás rituális kellékeit és tűzifát hozott.

A fiút visszaültették a gyékényre, és a borbély a borotváját megélezve a *pandit* utasításai szerint megkezdte a szertartásos borotválást. Miközben folyt a szertartás, a gyermek lehajtott fejjel, halkán pityergett. Egyszer csak ijedten felpattant és „Mama! Mama! Papa!” kiáltással az udvar falához húzódott. Tágra nyílt szemével úgy nézett az előljáróra, mint rémült őz a vadászra. Az előljáró felszólítására maga Manóharlál ment oda fiához, kézen fogta, és gyengéden visszaterelte a gyékényhez.

Leborotvált fejének kellős közepén már csak egy tincs árválkodott. Aztán megfürdették, hófehér *dhótí*ba és *kurtá*ba öltöztették. A mantra recitálása közben, előírás szerint rákötötték a szent fonalat.

– Fiam, mi a neved? Ötször ismételd el, Pálí, Pálí, Pálí...

Nem sokkal később egy *brahmácsárinnak* öltöztetett gyermek, Jaspál, a kezét összeérintve, szorosan apja mellett állt az ajtóban, és búcsúzott a vendégségbe érkezett barátoktól-ismerősöktől. A barátok és ismerősök pedig a fejét végigsimítva, áldást mormolva távoztak. Manóharlál *laddút* osztogatott.

Ugyanakkor, több száz mérföldnyire onnét, a megüresedett udvarban Zenab és Sakúr elmerengett. Zenab így szólt:

– Elment, és magával vitte a ház minden fényét. Ilyentájt szoktam tűvé tenni érte a környéket. Hol ide keveredett, hol oda. De ídre visszajön, nem? Ugye, elküldik azok az emberek? Mi nem látogatjuk meg?... Te mondtad, nem, hogy valamelyik rokonod Barélíban lakik. Meglátogatjuk, és találkozunk a fiúval. Miért is ne?

Aztán a könnyeit törölgette.

